

Nr 270.

Ankom till riksdagens kansli den 5 november 1946 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

(3:e avd.)

Driftbudgeten.

Femte huvudtiteln.

1:o) **Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å tertiärlån för vissa bostadsbyggnadsföretag.** I propositionen nr 311 har Kungl. Maj:t (bilaga 4, punkt 1, s. 27—29 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 oktober 1946) föreslagit riksdagen att till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å tertiärlån för vissa bostadsbyggnadsföretag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 180 000 kronor.

De ränteeftergifter, som medgivas å tertiärlån, hava i undantagsfall kommit att uppgå till så höga belopp, att den lämnade eftergiften kommit att omfatta jämväl en del av den i annuiteten ingående kapitalavbetalningen. Samma förhållande har inträtt i ett särskilt fall, där Kungl. Maj:t medgivit, att understöd till täckande av bränsleutgifter finge gottgöras genom avdrag å annuiteterna på tertiärlån. De härigenom uppkomna kapitalmedelsförlusterna, vilka av statskontoret angivits till respektive 75 kronor 30 öre och 3 041 kronor 48 öre, ha provisoriskt täckts med räntemedel å andra tertiärlån.

Statens byggnadslånebyrå har i skrivelse den 8 juli 1946 — under hänvisning till vad statskontoret i saken anfört — uttalat, att medel syntes böra tillhandahållas för att täcka de uppkomna kapitalmedelsförlusterna. Därutöver ansåge byrån önskvärt, att särskilda medel anvisades i syfte att täcka de ränteeftergifter, som enligt för tertiärlån gällande bestämmelser kunna medgivas av byggnadslånebyrån. Såvitt byrån kunde bedöma borde genom ett dylikt förfarande kunna vinnas en eftersträvansvärd klarhet i fråga om redovisningen av den verkliga kostnaden för dessa eftergifter. Tillräckliga

skäl att i efterhand skaffa täckning för tiden före den 1 juli 1946 föreläge dock icke. — Totalbeloppet av eftergifter under budgetåret 1945/46 uppginge till omkring 87 000 kronor, och styrelsen beräknade motsvarande belopp för budgetåret 1946/47 med hänsyn till den fortsatta långivningen till åtminstone den dubbla summan eller 174 000 kronor. Då härtill komme kapitalmedelsförlusterna, uppskattade byrån det sammanlagda medelsbehovet med avrundning uppåt till 180 000 kronor.

Utskottet. Utskottet tillstyrker det föreslagna sättet för redovisning av kostnaderna för ifrågavarande ränteeftergifter och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å tertiärlån för vissa bostadsbyggnadsföretag* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 180 000 kronor.

2:o) **Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, s. 29—35) föreslagit riksdagen att till Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Under beredskapsåren ha statliga myndigheter för lösande av de uppgifter, som åvilat dem, anskaffat baracker i betydande omfattning. I den mån dessa baracker icke längre äro erforderliga för statliga ändamål, ha de ansetts böra försäljas. Härvid har fråga uppkommit, om icke sålunda övertaliga baracker skulle kunna utnyttjas som samlingslokaler och lokaler för andra fritids- och rekreationsändamål. Denna fråga har prövats av 1946 års barackutredning.

Utredningen har funnit starka skäl tala för att dessa baracker i möjlig omfattning komma till användning för tillgodoseende av det starka behovet av samlingslokaler o. d. och föreslår därför, att särskilda åtgärder vidtagas, ägnade att underlätta för kommuner och vissa sammanslutningar att av det för försäljning avsedda barackbeståndet förvärva baracker för nämnda ändamål. Sålunda har utredningen föreslagit, att förtursrätt vid inköp av baracker skall tilläggas vissa grupper av köpare samt att sålunda prioriterade köpare skola i vissa fall erhålla rabatt å barackens försäljningspris.

Förtursrätt skall enligt utredningens förslag tillkomma föreningar, som ämna bereda allmänheten tillgång till lokaler för överläggningar och föredrag i allmänna frågor, bedrivande av studieverksamhet och folkbildning och främjande av nykterhet eller annan därmed jämförlig verksamhet, ävensom kommuner och vissa sammanslutningar, vilka ämna använda barackerna för främjande av sund fritidssysselsättning, fysisk fostran, rekreation och semestervistelse. Utredningen har uppdelat barackerna i två grupper, nämligen sådana monteringsbara baracker, som med hänsyn till typ, storlek m. m. i

första hand kunna ifrågakomma för detta ändamål och övriga baracker, till vilka hänföres sådana, vilka icke beräknas bli föremål för efterfrågan av prioriterade köpare, exempelvis därför, att de icke äro flyttningsbara utan måste komma till användning på den plats där de äro uppförda eller att de eljest ha en för ifrågavarande ändamål mindre lämplig konstruktion. För att förhindra att de prioriterade köparna bli utslagna i konkurrensen om baracker, som tillhöra förstnämnda kategori, har utredningen föreslagit, att vid försäljning av dessa baracker eljest brukligt anbudsförfarande ersättes med utbud av barackerna till ett pris, som bestämmes i förväg på grundval av vissa objektivt konstaterbara fakta av betydelse för barackens värde. På detta försäljningspris skall prioriterad köpare enligt utredningens förslag erhålla en rabatt av 50 procent. I fråga om övriga baracker däremot finner utredningen, att försäljning bör ske efter vanligt anbudsförfarande.

Vid ärendets fortsatta beredning har utredningens förslag befunnits godtagbart. Det har vidare ansetts, att försäljningsförfarandet beträffande samtliga övertaliga baracker bör igångsättas snarast möjligt. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juni 1946 förordnat, att försäljning av ett stort antal övertaliga baracker skall verkställas i huvudsaklig enlighet med de av utredningen förordade riktlinjerna. Försäljning av 1 231 baracker tillhöriga försvaret och 52 baracker under arbetsmarknadskommissionens förvaltning eller tillhoppa 1 283 baracker är nu avsedd att komma till stånd. Härav ha uttagits 336 baracker, vilka ansetts lämpliga som samlingslokaler o. d., och för dessa har försäljningspriset beräknats enligt de av utredningen förordade grunderna. Övriga, för ifrågavarande ändamål användbara baracker, äro som regel icke monteringsbara och därför tämligen värdelösa i händelse av rivning. I det fåtal fall, då sådana baracker ändock kunna utnyttjas för ifrågavarande ändamål, exempelvis då baracken icke behöver flyttas, har köparen ansetts böra få åtnjuta liknande förmån som om fråga varit om prissatt barack.

Den sammanlagda rabatten vid rabatterad försäljning av samtliga prissatta baracker uppgår till 565 625 kronor. Med hänsyn till sannolikheten för att en del av dessa baracker kommer att försäljas till icke rabattberättigad köpare beräknas emellertid värdet av de rabatter, som faktiskt komma att utgå, till ca 500 000 kronor, varvid rabatter i samband med försäljning av icke prissatta baracker inberäknats. Rabatterna ha ansetts böra avföras från ett särskilt reservationsanslag å 500 000 kronor.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen må till *Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

3:o) **Pensionsstyrelsen: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 3, s. 35—39) föreslagit riksdagen medgiva, att den i avlöningsstaten för pensionsstyrelsen upptagna anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1946/47 överskridas med högst 500 000 kronor.

Nämnda anslagspost är för innevarande budgetår uppförd med ett belopp av 740 000 kronor. Av styrelsens anslag till omkostnader må enligt Kungl. Maj:ts föreskrift under rubriken »övriga expenser» innevarande budgetår tagas i anspråk högst 160 000 kronor.

Genomförandet den 1 januari 1948 av den nya lagen om folkpensionering förutsätter vissa förberedande arbeten. Sålunda skola dessförinnan omkring 700 000 pensioner omräknas. Vidare kommer i samband med lagens ikraftträdande det nuvarande systemet för pensionsutbetalning medelst kvittenshäften att ersättas med en central utbetalning genom pensionsstyrelsen medelst ett särskilt slag av postanvisningar. Omräkningsarbetet och förberedelserna för omläggningen av utbetalningssystemet, vilka båda arbetsuppgifter komma att handläggas i anslutning till varandra, äro av så betydande omfattning, att pensionsstyrelsen måst organisera en särskild avdelning för uppgifternas fullgörande. Till denna avdelning har ett 50-tal biträden kunnat överföras från andra avdelningar inom styrelsen. Styrelsen har funnit, att härutöver ett stort antal befattningshavare i amanuens- och biträdesställning måste tillföras avdelningen genom nyanställning. Redan nu har styrelsen nyanställt ett 10-tal amanuenser och ett 30-tal biträden. Styrelsen har beräknat, att under innevarande budgetår ytterligare ett mindre antal amanuenser och ett 80-tal biträden behöva nyanställas för ifrågasvarande ändamål. Styrelsen har uppskattat kostnaderna för avlöning åt den nyanställda personalen och för vidtagande av vissa särskilda anordningar i avsikt att erhålla en god arbetstakt och underlätta rekryteringen till cirka 460 000 kronor.

Vid beräkningen av den i pensionsstyrelsens avlöningsstat upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har hänsyn icke tagits till nämnda kostnader. Mot styrelsens uppskattning av kostnaderna har departementschefen icke haft något väsentligt att erinra. Emellertid har departementschefen understrukt, att grunderna för uppskattningen äro mycket osäkra. I avsikt att undvika eljest möjligen uppkommande behov av ytterligare medel under styrelsens icke-ordinariepost längre fram under budgetåret förordas, att det belopp, varmed överskridande av anslagsposten nu begäres, avrundas uppåt till högst 500 000 kronor.

Pensionsstyrelsen har vidare anmält, att arbetet med omräkningen av pensionsbeloppen och omläggningen av utbetalningssystemet föranleder en betydande kostnadsökning även under rubriken övriga expenser å styrelsens omkostnadsanslag för innevarande budgetår. Dessa ökade kostnader, vilka av styrelsen uppskattas till 310 000 kronor, äro till större delen av engångsnatur. Även om denna kostnadsökning hänför sig till en av riksdagen icke maximerad anslagspost har dock densamma — med hänsyn till sin storlek — ansetts böra anmälas för riksdagen.

Vad under denna punkt anförts har ej föranlett erinran från utskottets sida. Utskottet hemställer,

Utskottet.

att riksdagen må medgiva, att den i avlöningsstaten för pensionsstyrelsen upptagna anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1946/47 överskridas med högst 500 000 kronor.

4:o) **Utrustning av centraldepån för blindas arbeten.** Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 4, s. 39 och 40), vilket innebär, att tilläggsanslag anvisas för anordnande av ur arbetarskyddssynpunkt påkallad spånutsugning vid maskinerna för tillverkning av borsträ, till vilken anordning hänsyn icke tagits vid tidigare medelsanvisning för rubricerade ändamål, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Utrustning av centraldepån för blindas arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 kronor.

5:o) **Bidrag till extra utbildningskurs för instruktionssköterskor.** Kungl. Maj:t har (punkt 5, s. 40—42) föreslagit riksdagen att till Bidrag till extra utbildningskurs för instruktionssköterskor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 4 800 kronor.

Med bidrag av statsmedel anordnar svensk sjuksköterskeförening årligen utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. Kurserna, som utgöra en påbyggnad av den utbildning, vilken meddelas vid de av staten godkända sjuksköterskeskolorna, omfatta bl. a. en längre kurs om sex månader för utbildning av husmödrar, föreståndarinnor och instruktionssköterskor vid sjukvårdsanstalter (fortsättningskurs). Såsom villkor för statsbidrag gäller, att ett visst antal elever, vilka därav äro i behov, skola befrias från erläggande av kursavgift samt att undervisningen vid kurserna skall stå under medicinalstyrelsens överinseende och bedrivs enligt en av medicinalstyrelsen godkänd plan. För budgetåret 1946/47 har för ifrågavarande ändamål anvisats ett anslag av 8 000 kronor.

I skrivelse den 11 juli 1946 har medicinalstyrelsen erinrat, att det för närvarande vore angeläget att avhjälpa den rådande bristen på sjuksköterskor, samt framhållit vikten av att lärarinnor funnes i tillräckligt antal. Då till den nu planerade kursen för utbildning av instruktionssköterskor fullgoda ansökningar inkommit i större antal än vad som motsvarade tillgängliga platser, har medicinalstyrelsen föreslagit, att en parallellkurs till den ordinarie längre kursen anordnades. Såsom villkor för statsbidraget skulle gälla, att minst sex elever, som vore i behov därav, befriades från erläggande av kursavgift samt att kursen skulle stå under medicinalstyrelsens överinseende och

bedrivs enligt samma plan, som av styrelsen godkänts för motsvarande ordinarie kurs. Det för ändamålet äskade anslaget, 4 800 kronor, motsvarar sjuksköterskeföreningens nettoutgift för ifrågavarande extra utbildningskurs.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Bidrag till extra utbildningskurs för instruktionssköterskor* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 4 800 kronor.

6:o) **Odontologisk försöksverksamhet vid Vipeholms sjukhus i Lund.** Kungl. Maj:t har (punkt 6, s. 42 och 43) föreslagit riksdagen att till Odontologisk försöksverksamhet vid Vipeholms sjukhus i Lund å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

För bestridande av kostnaderna för anordnande under ett års tid vid Vipeholms sjukhus i Lund av undersökningar rörande sambandet mellan kost och tandsjukdomar anvisade 1945 års riksdag ett reservationsanslag av 55 000 kronor. För utförande av vissa icke tidigare förutsedda förberedande arbeten i anslutning till undersökningarna beviljade därefter 1946 års riksdag ytterligare 30 000 kronor.

I promemoria den 29 augusti 1946 har *medicinalstyrelsen* hemställt om anvisande av ytterligare medel för ifrågavarande undersökningar. I skrivelserna anföres, att de förberedande undersökningarna vid årsskiftet 1945/46 slutförts och att det egentliga dietförsöket (huvudförsöket) planenligt kunde igångsättas. Med hänsyn till den ringa möjlighet, som förefunnos att under en kort tidsperiod avläsa någon förändring hos försöksmaterialet måste emellertid undersökningarna med nödvändighet bedrivs under längre tid. För att säkerställa resultatet borde de nu pågående försöken fortsättas i oförändrad eller i av omständigheterna betingad modifierad form under ytterligare ett antal år. Det låge i sakens natur, att resultat icke kunde förväntas efter endast ett års försöksverksamhet, men det vore sannolikt, att redan vid denna tidpunkt vissa för det fortsatta arbetet värdefulla hållpunkter kunde ernås. De disponibla medlen beräknades vara förbrukade i januari 1947. Kostnaderna för den fortsatta verksamheten beräknade medicinalstyrelsen till 53 000 kronor för helt år.

Med hänsyn till vad medicinalstyrelsen anfört har *departementschefen* ansett sig böra räkna med att ifrågavarande försöksverksamhet skall tills vidare pågå utan avbrott. Härvid förutsättes, att så snart hållpunkter för ett preliminärt bedömande av verksamhetens värde föreligger, frågan om densammas fortsättande utan dröjsmål underställes Kungl. Maj:t.

Medelsbehovet för återstoden av innevarande budgetår har beräknats till 25 000 kronor.

Då Kungl. Maj:ts förslag ej givit utskottet anledning till erinran, får utskottet hemställa, *Utskottet.*

att riksdagen må till *Odontologisk försöksverksamhet vid Vipeholms sjukhus i Lund* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

7:o) **Utrotning av råttor.** Kungl. Maj:t har (punkt 7, s. 43—45) föreslagit riksdagen att till Utrotning av råttor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 16 000 kronor.

Med bifall till två vid 1945 års riksdag väckta likalydande motioner anvisade riksdagen å riksstaten för budgetåret 1945/46 under femte huvudtiteln till Utrotning av råttor ett obetecknat anslag av 40 000 kronor. Ifrågavarande verksamhet var avsedd att ske försöksvis. Det anvisade beloppet skulle användas till anställande av en konsulent under ett år och vissa kostnader i förening med dennes verksamhet, till försöksutrotning av råttor, bidrag till upplysningsverksamhet m. m. För den ifrågavarande verksamheten, som igångsattes först i oktober 1945, har å anslaget avförts allenast 12 806 kronor. På framställning av medicinalstyrelsen har Kungl. Maj:t medgivit, att verksamheten finge fortsättas intill utgången av september 1946. För täckning av på innevarande budgetår belöpande förskottsvis bestridda eller ännu ej verkställda utgifter erfordras ytterligare 9 500 kronor.

Enligt den av riksdagen godkända planen för användningen av råttutrotningsanslaget skulle ett belopp av 6 500 kronor disponeras för upplysningsverksamhet. Någon propaganda av större omfattning har emellertid ännu icke medhunnits. För enahanda ändamål har ett belopp av 6 500 kronor nu ansetts böra ställas till medicinalstyrelsens förfogande.

Det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1946/47 skulle alltså uppgå till (9 500 + 6 500) 16 000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen må till *Utrotning av råttor* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 16 000 kronor.

Kapitalbudgeten.

Fonden för förlag till statsverket.

8:o) **Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten.** Kungl. Maj:t har (bilaga 11, punkt 1, s. 151—155) föreslagit riksdagen att till Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 350 000 kronor.

Centraldepån för blindas arbeten, vilken beräknas kunna påbörja sin verksamhet när de för depån avsedda byggnaderna färdigställda på nyåret 1947, har till ändamål att genom central upphandling i större partier tillhandahålla de blinda hantverkarna råvaror till partipriser och att mot kontant betalning övertaga och försälja den produktion av blindalster, för vilken den blinde själv eller de lokala blindorganisationerna icke finna avsättning. För sin verksamhet är centraldepån i behov av ett relativt betydande rörelsekapital. Förmedlingsverksamheten beträffande råvaruinköpen har hittills omhändertagits av tre materialdepåer, vilka äro avsedda att nedläggas eller uppgå i centraldepån, när denna träder i funktion. Med utgångspunkt från förhållandena år 1936 har behovet av rörelsekapital för centraldepån tidigare uppskattats till 150 000 kronor för råmaterialförmedlingen och 100 000 kronor för övertagande av överskottsproduktionen eller tillhoppa 250 000 kronor. Då vissa blindorganisationer förbundet sig ställa sammanlagt 60 000 kronor till förfogande, har riksdagen för budgetåret 1941/42 till förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten anvisat ett reservationsanslag av 190 000 kronor.

Inför igångsättandet av centraldepåns verksamhet har det numera föreliggande behovet av rörelsekapital befunnits vara väsentligt större än det tidigare beräknade. Försäljningssumman för de tre materialdepåerna har huvudsakligen på grund av prisstegring kraftigt ökat sedan år 1936 och har för år 1944 uppgått till 1 500 000 kronor eller cirka tre gånger försäljningssumman för år 1936. Då priserna på de färdiga arbetena givetvis följt den sedan 1936 inträdda stegringen av råvarupriser och arbetslöner, uppskattas värdet av den överskottsproduktion, varmed centraldepån skall taga befattning, till cirka 1 000 000 kronor. Med hänsyn härtill kan centraldepåns behov av rörelsekapital enligt de av statsmakterna godtagna beräkningsgrunderna numera uppskattas till cirka 600 000 kronor, vilket belopp således med 350 000 kronor överstiger det för ändamålet tillgängliga.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att ökningen av rörelsekapitalet med 350 000 kronor helt åvägbringas med statsmedel. Ur budgetteknisk synpunkt har det ansetts mest ändamålsenligt att överskottsmedlen vid materialdepån i Kristinehamn — i enlighet med vad tidigare beslutats — tillföras

statsregleringen såsom inkomst och att hela ifrågavarande belopp anvisas såsom kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket under rubriken förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten.

Utskottet får med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må till *Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 350 000 kronor.

Stockholm den 5 november 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Bäckström, Karl Andersson, Heiding, Mannerskantz, Boman, Ekströmer, Gustaf Iwar Anderson, Rosenberg* och *Hesselbom*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Malmborg* i Skövde, *Lindholm, Holmström, Åkerström, Petterson* i Degerfors och *Birke*.
